

ORAL ÇALIŞLAR

Politika / 30/04/2011

Prens William'ın düşünüşünü izlerken, 'Osmanlı sultanlığı kalsaydı ne olurdu, daha geri noktada mı olurduk' diye düşünmeden edemedim.

İngiltere'deki düşünüşü milyonlarca insan gibi ben de merakla izledim. Diana'nın adı geçtiği zaman duygulandım. Annesiz büyüyen William'ın gözlerindeki mutluluğu gördüm.

Birkaç gün kadar önce ise Afganistan'daydım. İngiltere'nin ihtişamını canlı yayında bütün dünya televizyonlarından izlerken Afganistan'daki yoksulluğu, karışıklığı hatırlamamak mümkün değil. Tabii, İngiltere'deki ihtişamın ardında sömürgelerden yağmalanmış zenginliklerin de olduğunu, insanlık unutmuş değil. İngiltere dahil, AB'nin ve Avrupa'nın önde gelen ülkelerinin birçoğunda (İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, İspanya) krallıklar sürüyor. Bu ülkelerin vatandaşlarına, insan haklarının, demokratik standartların en ileri örneklerini sağlıyor olmaları, belki de bir paradoks olarak önümüzde durmaya devam ediyor.

Cumhuriyet'in ilanı sürecinin iki önemli dönemeç noktası vardır. Birincisi, sultanlığın, yani imparatorluğun kaldırılması; ikincisi, hilafetin kaldırılması. Cumhuriyet kurucuları arasındaki en ciddi tartışma ve bölünmelerin temelinde de önemli oranda bu iki dönemecin yattığı söylenebilir.

Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'i ilan ederken en yakın kurmaylarını haberdar etmediği ve onlara bir 'sürpriz' yaptığı biliniyor. Özellikle hilafetin kaldırılması konusunda daha ciddi ayrılıkların çıkmış olduğunu biliyoruz. Bu tartışmalar daha sonra sürmedi, çünkü 'Milli Mücadele'nin önder kadrosunun birçoğu siyasetten tasfiye edildi. Bu nedenle Mustafa Kemal'in belirlediği yeni siyaset ve tarih anlayışı tek başına rejime egemen oldu. Milli Mücadele önderliği, 'Osmanlı'nın çürümüşlüğü' değerlendirmesinden yola çıkar. Temel argüman, 'yıkılmış, yoksullaşmış, kuru ekmeğe muhtaç hale dönüşmüş bir rejimden genç ve dinamik bir cumhuriyet yaratıldığı' şeklindedir.

Bir yönüyle doğru da sayılabilecek olan bu değerlendirme, bir başka yönüyle tartışmaya muhtaçtır. Osmanlı İmparatorluğu, 1910'lu yıllara kadar bir dünya imparatorluğu ve bir süper güçtü. Bütün sorunlarına ve tartışılabilir yönlerine rağmen, gelişmiş devlet geleneği varlığını sürdürüyordu. O dönemde bile Osmanlı'nın yaptığı her şey, dünya çapında haber değerindeydi.

Asıl büyük çöküş, belki de, İttihat Terakki yönetiminin Osmanlı'nın yurttaşları olan Ermenileri 1915 yılında tehcir etme süreciyle başladı. 1.5 milyon insanın Anadolu'da toprağından kopartılması, sürgün yollarında yok edilmesi (gitmeyenlerin de kimliklerini gizlemek zorunda kalması) gibi boyutları olan bu süreç, bu toprağın dengelerini iyice bozdu. Üreten, eğitilmiş, örgütlü bir büyük topluluk yok olunca, sosyoekonomik ve kültürel birikimlerden uzaklaşıldı.

İkinci aşama, 1923 Lozan Antlaşması'yla 1.5 milyon Rumun topraklarından sökülüp atılmasına neden olan 'mübadele'dir. Bu iki aşamanın sonucunda ve sekiz sene içinde, Anadolu nüfusunun neredeyse yarısını (ve kısmen de en eğitilmiş/üretken kesimini) oluşturan bir topluluk, bu topraklardan yok olup gitti.

Anadolu, 1950'li yıllara kadar bu büyük çöküntünün altında kaldı. Kendine gelemedi.

Bütün bu tarihsel süreç bir başka gözle bakılıp okunduğunda başka bir tablo ortaya çıkıyor.

Prens William'ın düğününü izlerken, “Osmanlı sultanlığı kalsaydı ne olurdu, daha geri noktada mı olurduk” diye düşünmeden edemedim.

Cumhuriyet'i bir kurtuluş ve ilerleme simgesi olarak gören yaklaşım, derinlikli ve sağlıklı bir tarih okuması olarak görülebilir mi? Tarihi yeniden yorumlamaya çalışmak, hiçbir tarih yazımının mutlak gerçekliği ifade etmediğinin farkında olmak, aslında dünyadaki her toplumun ihtiyacı olmakla birlikte, özellikle de bizim şu dönemde çok yoğun şekilde ihtiyaç duyduğumuz şeyler... Çünkü bu ülkenin resmi tarihinde yazarlarla yaşanmış gerçeklikler arasında tam bir uçurum var.